

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
 «Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
 (наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Key words: protection of women's rights, gender equality, human rights, women's rights in Qatar, Sharia law, legislation on women's rights, CEDAW, International Labour Organization.

Academic advisor: *Arakelian M. R., doctor of law, professor, first vice rector, professor at the department of international and european law of the National University "Odesa Law Academy".*

Димов Кирило Борисович
аспірант кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ВИКЛИКИ СТОСОВНО НАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ БІЖЕНЦЯМ ТА ВИМУШЕНИМ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Збройні конфлікти спричиняють значні гуманітарні кризи, які призводять до масового переміщення населення та зростання кількості біженців і вимушених переселенців. Забезпечення гуманітарної допомоги цим категоріям осіб у таких обставинах є пріоритетом всього міжнародного співтовариства, однак цей процес супроводжується численними міжнародно-правовими викликами. З одного боку, міжнародне гуманітарне право, право біженців та права людини покликані захищати права осіб, що залишили свої домівки через конфлікт. З

іншого боку, реалії сучасних збройних конфліктів, які часто характеризуються складною геополітичною ситуацією та обмеженим доступом до зон бойових дій, ускладнюють надання допомоги. Постає питання забезпечення належного правового доступу до гуманітарної допомоги, гарантування безпеки гуманітарних коридорів і відповідальності сторін конфлікту за їхні дії щодо цивільного населення. Дослідження цих викликів має важливе значення для удосконалення механізмів міжнародного права, спрямованих на захист біженців і вимушених переселенців, та забезпечення належної координації зусиль на глобальному рівні.

Проаналізувавши міжнародні конвенції та практику, можна визначити, що гуманітарна допомога означає надання підтримки та ресурсів, спрямованих на зменшення страждань і захист життя та гідності людей, які постраждали від збройних конфліктів, природних катастроф або інших кризових ситуацій. Гуманітарна допомога може включати продовольство, воду, медичні засоби, тимчасове житло та інші життєво необхідні речі, а також підтримку інфраструктури та систем забезпечення базових потреб у кризових ситуаціях.

Основні принципи, які визначають суть гуманітарної допомоги, включають наступне:

Нейтральність – надання допомоги незалежно від приналежності до однієї з сторін конфлікту або будь-яких політичних вподобань.

Неупередженість – допомога надається всім постраждалим пропорційно до їхніх потреб, без дискримінації за ознаками раси, релігії тощо.

Людяність – спрямування на пом'якшення

людських страждань і забезпечення поваги до гідності кожної людини.

Незалежність – гуманітарні дії не повинні служити цілям урядів або інших організацій, окрім як захисту та допомоги постраждалим.

Ці принципи закріплені у Керівних принципах ООН щодо внутрішнього переміщення [5]. Також у Кодексі поведінки Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та неурядових організацій 1994 року [2].

Однією з найбільших гуманітарних криз сучасності є зростання кількості біженців і вимушених переселенців, що тікають від збройних конфліктів. Згідно з даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (далі - УВКБ), на кінець 2023 року кількість осіб, змушених залишити свої домівки через війни, переслідування або насильство, досягла рекордних 117,3 мільйонів, що є безпрецедентним показником за всю історію спостережень [1]. Масштаби переміщень та кількість викликів, які виникають через це, висвітлюють гостру необхідність посилення міжнародно-правових механізмів захисту біженців і надання гуманітарної допомоги.

Першим значним викликом є обмежений доступ до зон конфлікту, який перешкоджає наданню своєчасної та ефективної допомоги. Збройні групи часто обмежують доступ до гуманітарних коридорів, що порушує статті міжнародного гуманітарного права, зокрема IV Женевської конвенції, яка передбачає захист цивільних осіб під час збройних конфліктів [4].

Прикладом є ситуація, коли після руйнування

Каховської гідроелектростанції у червні 2023 року внаслідок вибуху, велика частина Херсонської області була затоплена, що спричинило гуманітарну кризу, особливо на тимчасово окупованих територіях, де російські війська мали контроль над постраждалими районами. Міжнародний комітет Червоного Хреста (далі - МКЧХ), як одна з провідних організацій, що займається гуманітарною допомогою, намагався дістатися затоплених регіонів для надання необхідної допомоги цивільному населенню, однак російська сторона відмовлялася допускати представників МКЧХ на тимчасово окуповані території, мотивуючи це різними причинами, серед яких називали недостатню безпеку та необхідність контролю ситуації. Через це МКЧХ не зміг безпосередньо доставити гуманітарну допомогу, провести евакуацію та надати медичну підтримку постраждалим [7].

Затримка в доступі до зони лиха серйозно ускладнила ситуацію для цивільного населення, особливо враховуючи, що у багатьох людей не було доступу до питної води, ліків та безпечного укриття. Українська влада, а також численні міжнародні організації критикували дії росії за блокування допомоги і висловлювали стурбованість щодо наслідків для життя і здоров'я постраждалих громадян.

Другий виклик стосується проблем координації між державами та міжнародними організаціями. Відсутність скоординованої політики часто призводить до дублювання зусиль або, навпаки, недостатнього охоплення допомоги в певних регіонах. Це особливо помітно у випадках, коли

країни обмежують діяльність неурядових організацій, що підтримують біженців. Наприклад, ситуація з біженцями з Венесуели у 2019-2021 роках показала, що відсутність ефективної координації між приймаючими країнами призвела до браку життєво необхідних ресурсів, попри залучення міжнародної допомоги. За даними ООН, понад 6,5 мільйонів венесуельців залишили країну через економічну та політичну кризу, осідаючи в країнах-сусідах, таких як Колумбія, Перу, Еквадор і Чилі. Збільшення числа біженців призвело до серйозного навантаження на системи охорони здоров'я, освіти та соціальні послуги, особливо в прикордонних районах. Спроби узгодити гуманітарну допомогу через регіональні ініціативи, такі як процес Кіто, не завжди були ефективними, що ускладнювало інтеграцію біженців та задоволення їхніх базових потреб [3] .

Третій виклик полягає у недоліках правового регулювання, що визначає відповідальність за гуманітарну допомогу в міжнародних та неміжнародних збройних конфліктах нового типу. Сучасні конфлікти, включно з гібридними і територіально розпорошеними, ставлять під сумнів ефективність традиційних норм. Наприклад, воєнні дії, що проходять з використанням високотехнологічних засобів (наприклад, з використанням FPV-дронів), ускладнюють ідентифікацію сторін, що відповідають за забезпечення гуманітарних коридорів. Це викликає необхідність удосконалення положень, які б дозволяли швидко визначати відповідальну сторону за обмеження доступу до гуманітарної допомоги.

Четвертим викликом є проблема захисту

гуманітарних та медичних працівників, які часто стають мішенню нападів. Так, з початку з лютого 2022 року до серпня 2024 року ВООЗ підтвердила 1 940 атак на систему охорони здоров'я України. Це найвищий показник, який організація коли-небудь реєструвала в будь-якій надзвичайній світовій гуманітарній ситуації [6]. У 2024 році гуманітарні працівники та волонтери в Україні також стикалися з численними викликами, зокрема з ризиками для власної безпеки під час надання допомоги постраждалим. За даними Управління ООН з координації гуманітарних питань (далі - УКГС ООН), у липні та серпні 2024 року було зафіксовано 16 інцидентів, пов'язаних із безпекою гуманітарних працівників або пошкодженням гуманітарних активів. Зокрема, у липні та серпні загинули або були поранені шість гуманітарних працівників під час виконання своїх обов'язків [8]. Ці випадки підкреслюють небезпеку, з якою стикаються волонтери та співробітники гуманітарних організацій в умовах триваючого збройного конфлікту.

Таким чином, надання гуманітарної допомоги біженцям та вимушеним переселенцям в умовах сучасних збройних конфліктів вимагає гнучких міжнародно-правових рішень, включно з удосконаленням механізмів контролю за доступом до зон конфлікту та підвищенням відповідальності сторін за порушення прав біженців і гуманітарних працівників. Міжнародна спільнота повинна більш активно співпрацювати з усіма сторонами конфлікту, щоб гарантувати безперешкодний доступ гуманітарних місій до постраждалих районів. Це

може включати застосування санкцій чи інших міжнародних механізмів щодо сторін, які блокують доступ. Прийняття додаткових заходів для захисту гуманітарних працівників є пріоритетом, зокрема шляхом розвитку міжнародних механізмів моніторингу та реагування на атаки на гуманітарні місії. Удосконалення механізмів міжнародного права з урахуванням особливостей гібридних конфліктів, зокрема щодо відповідальності сторін за гуманітарні коридори, також сприятиме кращому захисту медичних та гуманітарних працівників.

Джерела:

1. Global trends report. URL:
<https://www.unhcr.org/global-trends-report-2023>
2. The Code of Conduct for the International Red Cross and Red Crescent Movement and NonGovernmental Organizations (NGOs) in Disaster Relief. URL:
<https://www.ifrc.org/sites/default/files/2021-07/code-of-conduct-movement-ngos-english.pdf>
3. The Venezuelan Displacement Crisis: A Test of Global Commitments and Solidarity. URL:
<https://www.rescue.org/sites/default/files/document/4217/irc-thevenezuelandisplacementcrisis.pdf>
4. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154
5. Керівні принципи з питань внутрішнього переміщення. URL:
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf>
6. У ВООЗ підраховали, скільки здійснено атак на українську медичну систему за час повномасштабної війни. URL: <https://espresso.tv/zdorovya-u-vooz->

pidrakhuvani-skilki-zdiysneno-atak-na-ukrainsku-medichnu-sistemu-za-chas-povnomasshtabnoi-viyni

7. Чекали на «доступ» від Росії. Червоний Хрест не потрапив на лівий берег Дніпра після російського теракту на Каховській ГЕС. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/pidriv-kahovskoji-ges-chervoniy-hrest-ne-pojihav-na-liviy-bereg-dnipra-50336783.html>

8. УКРАЇНА: ГУМАНІТАРНЕ РЕАГУВАННЯ У 2024 РОЦІ. URL: <https://reports.unocha.org/uk/country/ukraine/>

Ключові слова: біженці, вимушені переселенці, гуманітарна допомога, збройні конфлікти.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА» Грушко Мальвіна Валеріївна.

Івахненко Єлизавета Олександрівна
аспірант кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ДИСКУСІЇ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Проблематика захисту прав жінок під час збройних конфліктів сьогодні залишається однією з

БУРДЮЖА О.М.

Механізми цивільного захисту ЄС: історія становлення та розвитку.....332

Секція № 5

Захист прав найбільш вразливих груп населення

ДРАКОХРУСТ Т.В., КАМІНСЬКА К.

Захист прав вразливих категорій населення в умовах збройного конфлікту: виклики, стратегії перспективи..... 340

СЕМЕНОВА М.В., БЕЖАНОВА А.В.

Деякі аспекти розгляду спорів щодо захисту прав і свобод дітей під час дії в Україні воєнного стану 345

КОНОНЕЦЬ О.М., РАШКІВСЬКА М. В.

Захист прав жінок в період збройних конфліктів.....353

БОЛЬШАКОВА О.В.

Зміни умов охорони праці жінок в умовах збройного конфлікту згідно діючого законодавства України 359

ІВАНОВА Н.Г., СКАКУН В.О.

Порушення прав дитини під час збройних конфліктів (за матеріалами французького часопису Le nouvel observateur) 366

ФЕДОРОВА Т.С., КАРДЬЄВА О.В.

Роль миротворчих сил ООН у захисті прав дітей під час збройних конфліктів 371

ФЕДОРОВА Т.С., ФІЛЕВСЬКА Є.

Захист прав жінок під час воєнних дій 375

ФЕДОРОВА Т.С., ЛИНЮК А.І.

Міжнародний досвід щодо доступу до правосуддя для людей із інвалідністю: бар'єри та шляхи їх подолання 380

TAYLOR A.V.

Overview of the mechanisms for protecting women's rights in Qatar 386

ДИМОВ К.Б.

Міжнародно-правові виклики стосовно надання гуманітарної допомоги біженцям та вимушеним переселенцям під час збройних конфліктів 392

ІВАХНЕНКО Є.О.

До дискусії про особливості захисту прав жінок в умовах збройних конфліктів крізь призму міжнародного права 399

БОНДАРЮК О.О.

Міжнародне викрадення дитини одним з батьків в умовах війни 405